

De ‘fetal origins’ hypothese

Dat niet alleen genetische, maar ook omgevingsfactoren een belangrijke rol spelen in het ontstaan van chronische aandoeningen was het onderwerp van de Spinoza-lezing van prof. David Barker op 16 mei in het AMC te Amsterdam. Zijn lezing had *the fetal origins hypothesis* als onderwerp. Deze hypothese over het ontstaan van chronische aandoeningen wordt onderzocht aan de hand van gegevens van de Nederlandse hongerwinter. Observatieonderzoek in met name Helsinki, waar een cohort kinderen gedurende meer dan 50 jaar werd vervolgd, maakte duidelijk dat een laag geboortegewicht leidt tot een meer dan tweevou-

dige toename van cardiovasculaire morbiditeit op volwassen leeftijd. Het grootste risico lopen jongens die bij de geboorte en gedurende het eerste levensjaar een lage Quetelet-index hebben, maar daarna een inhaalgroei vertonen in lichaamsgewicht. Opvallend was dat de bekende risicofactor van een lagere sociaal-economische status geheel blijkt te worden verklaard door oversterfte onder de groep met een laag geboortegewicht. Ook het ontstaan van type-II-diabetes hangt samen met de inhaalgroei. De laagste OI in een mensenleven wordt gemeten tussen de vier en acht jaar. Naarmate dat punt vroeger valt, neemt

de kans op het ontstaan van type-II-diabetes toe. Bij een ‘dip’ op vierjarige leeftijd is het risico viermaal zo groot als wanneer dit punt op achtjarige leeftijd plaatsvindt. Deze gegevens onderstrepen het belang van de fenotypische plasticiteit. Mogelijk vormen ze een verklaring voor het veelvuldig voorkomen van type-II-diabetes en cardiovasculaire morbiditeit onder Hindoestaanse Surinamers in ons land. Voor de ontwikkelingslanden beloven ze ook weinig goeds. Indiase kinderen zijn bij de geboorte de lichtste ter wereld en de inhaalgroei vindt daar op steeds jongere leeftijd plaats. De huidige generatie Indiërs kan te maken krijgen met een forse toename van diabetes en hart- en vaatziekten. (HvW)

Empirie als kunst

‘Er is natuurlijk niets op tegen dat er medici zijn die de kunstgeschiedenis reduceren tot illustraties bij hun uiterst belangrijke bezigheden, maar verwacht niet dat een serieuze kunsthistoricus het een interessante intellectuele uitdaging vindt om de plaatjes te produceren bij de praatjes van een ander.’ Zo begon prof.dr. Henk van Os, hoogleraar aan de Universiteit van Amsterdam op 24 mei in Utrecht de twaalfde David de Wied-lezing. Deze lezingen zijn gewijd aan wetenschappelijke en maatschappelijke thema’s op het medisch-biologische vlak. Met zijn lezing *Renaissance in het ziekenhuis* mikt hij hoger: een schets geven van het raakvlak van kunstbeoefening en medische wetenschap. Want belangrijker dan het schilderen van ‘horrelvoeten, pestbuilen, rhinoscleromen en wat niet al’ is de ontdekking van empirie, waardoor kunstenaars anders leerden kijken naar de werkelijkheid. Zicht op de werkelijkheid van de mens en de ontdekking van zijn lichaam horen bij humanistische wetenschappers en renaissancekunstenaars. Kennis van de anatomie werd zodoende in de loop van de zestiende eeuw een vanzelfsprekend onderdeel van de opleiding van kunstenaars, net als

training in de natuurgetrouwe weergave van de waargenomen werkelijkheid. Empirie betovert zelfs. De vele voorstellingen van anatomische lessen in de Nederlandse kunst zijn volgens Van Os geen geschilderde documentaires van onderricht in de anatomie: ‘Het zijn groepsportretten, waarbij de anatomie de samenbindende factor is, maar ook niet meer dan dat. Rembrandts *Anatomische les* van Dr. Tulp (...) laat ook een gearrangeerd geheel zien. In werkelijkheid ontleedde de anatoom eerst de buik. De sectie van de arm vond gewoonlijk het laatst plaats (...). Het gaat om een fascinerende representatie van een anatomische les en niet om de les zelf. Overigens is het interessant dat de toehoorders minstens zoveel aandacht hebben voor het opengelegde boek aan het voeteneinde van de dode als voor zijn opengelegde arm. Rembrandt heeft een evenwicht tussen theorie en waarneming willen laten zien.’ Op het raakvlak van kunstbeoefening en medische wetenschappen zijn de scharnieren van de Europese cultuurgeschiedenis te ontdekken, stelt Van Os. Kunst is meer dan louter een illustratie van wetenschapsgeschiedenis. (FM)

Euthanasie

De Vereniging voor Filosofie en Geneeskunde houdt op zaterdag 28 september een symposium over *Ondraaglijk lijden* (VU Auditorium, Amsterdam). Ontwikkelingen als de ‘zaak Brongersma’ en de inwerkingtreding van de euthanasiewet maken reflectie en verdieping met betrekking tot dit thema actueel. Vier sprekers: een theoloog, oud-hoogleraar huisartsgeneeskunde, hoogleraar strafrecht en een oncoloog, zullen de problematiek vanuit hun eigen invalshoek bespreken. Informatie bij Gerrit Kimsma (e-mail: gk.kimsma.gpnh@med.vu.nl).

Meningokok-C

In de vaccinatiecampagne tegen meningitis-C moeten 3,5 miljoen kinderen worden ingeënt. Huisartsen schreven in de eerste drie maanden van dit jaar 240.000 meningitis-C-vaccins voor. Voor het voorkómen van deze ernstige, maar relatief zelden voorkomende aandoening hadden ouders met elkaar dus 14 miljoen euro (vaccin- en vaccinatiekosten) over. Nu maar hopen dat de GGD niet te veel vaccin heeft ingekocht. (JZ)

Pharm Weekblad 2002;137:795.